

TUDOMÁNYOS KONFERENCIA

*Gratz Gusztáv
születésének
150. évfordulóján*

Budapest, 2025. március 28.

E EVANGÉLIKUS
ORSZÁGOS
GYŰJTEMÉNY
+++

H HABSURG OTTÓ
ALAPÍTVÁNY

■ Dr. Gratz Gusztáv (1875–1946) képviselő

Fotó: Ismeretlen fényképész, 1935 körül. MNM Történeti Fényképtár, ltsz.: 1626/1957

TUDOMÁNYOS KONFERENCIA

Gratz Gusztáv születésének 150. évfordulóján

Budapest, 2025. március 28.

Evangelikus Országos Gyűjtemény
Budapest, 2025

A konferencia programja

9:00	Érkezés, regisztráció	
9:20	Köszöntés, megnyitó	PRÖHLE GERGELY
9:30	Forgójajtó a paplakon. Evangélikus papgyerekek az elitben, elitcsaládok sarjai a parókián	KERTÉSZ BOTOND
9:50	Gratz Gusztáv és kora	PRITZ PÁL
10:10	„Szabadkőművességet mímelő társaság” – Gratz Gusztáv és a polgári radikálisok	CSUNDERLIK PÉTER
10:30	Hozzászólások	
10:45	Kávészünet	
11:00	„Viharba került levél.” Gratz Gusztáv legitimizmusa	FIZIKER RÓBERT
11:20	A történész Gratz Gusztáv	ROMSICS IGNÁC
11:40	Magyar államközösség és/vagy német népközösség?	GRÓSZ ANDRÁS
12:00	Hozzászólások	
12:15	Kávészünet	
12:30	Gratz Gusztáv dilemmái a Magyarországi Német Népművelődési Egyesülettel kapcsolatban Jakob Bleyer halála után	EILER FERENC
12:50	Gratz Gusztáv személyisége: Gratz önmagáról és másokról – mások róla	PAÁL VINCE
13:10	Hozzászólások	
13:30	Ebéd	

A konferenciát FEJÉRDY GERGELY és LACKNER PÁL vezeti.

„Isten görbe vonalakkal ír egyenest.”

(John Lukacs)

Előszó

A Magyarországi Evangélikus Egyház számára legfontosabb a mai világban végzett szolgálata, ugyanakkor igyekszik gondozni gazdag örökségét, megismerni saját történetét, híveinek sorsát is. Húsz évvel ezelőtt, 2005-ben indult el a Magyarországi Evangélikus Egyház Tényfeltáró Bizottságának munkája, melynek célja az ügynökmúlttal gyanúsított evangélikus egyházi személyek iratainak feldolgozása, a dokumentumok nyilvánosságra hozatala. Az államszocialista rendszer időszakának vizsgálata, egyházunk érintettségének feltárása fontos alakítója egyházképünknek, a szembenézés sok esetben valóban „felszabadította” a rendszerváltozás utáni egyházi szolgálatot.

Az elmúlt években ugyanakkor az is világossá vált, hogy érdemes a két világháború közötti, sőt, az azt megelőző korszakra is több figyelmet fordítani, hiszen az akkori egyházi közélet, az állam és az egyház viszonya, az egyes szereplők sorsa fontos tanulságokkal szolgálhat mai helyzetünkre nézve is. Tavalyelőtt Radvánszky Albert koronaőr, felsőházi tag, egyetemes felügyelő halálának 60. és megválasztásának 100. évfordulója alkalmából szerveztünk konferenciát, amelynek elsősorban belső egyházi üzenete volt – kiemelve Radvánszky egyházszervezői munkáját, erkölcsi kiállását.

Amikor idén a 150 éve született Gratz Gusztávra emlékezünk,

Plakát. Gratz Gusztáv programbeszéde a Gazdaságpolitikai Párt Nagygyűlésén
MNM Plakátgyűjtemény, ltsz.: 62.0090

talán egy szélesebb körben tapasztalható hiányt igyekszünk pótolni. Hiszen Gratz életműve az evangélikus lelkeszi szülőházból kiindulva a német kisebbség ügyeitől a hazai gazdaság-, pénzügyi és külpolitikán át az újságírásig és a történelmi ambícióig nagyon sok mindent felölelt, és számos területen maradandó értéket teremtett. Ennek ellenére alig jutott rá figyelem. Hálás vagyok Paál Vincének, akinek Gratz monográfiáját évekkal ezelőtt olvasva ébredtem rá arra, hogy a nagyszüleim lakásában talált és még gimnazista éveim során olvasott *A forradalmak kora – 1918–1919* annak idején tiltott szerzője milyen érdekes személyiség, és hogy ehhez az egyháznak is köze van. Nagyon köszönöm e konferencia előadóinak és az Evangélikus Országos Gyűjtemény munkatársainak, hogy nyitottan fogadták a kezdeményezést, és tető alá hozták emlékkonferenciánkat. Szintén köszönöm a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóságnak, Koltay András elnök úrnak és munkatársainak, hogy Paál Vince életrajzi munkáját követően támogatják egyházunk Luther Kiadóját is Gratz Gusztáv visszaemlékezéseinek magyar nyelvű kiadásában. A helyszelleme szempontjából pedig különös egybeesés, hogy a Habsburg Ottó hagyatékát kezelő alapítvány az evangélikus egyház székházában bérel helyiségeket – így is támogatva a lutheránus legitimista Gratz Gusztáv emlékezetének megőrzését.

Pröhle Gergely
a Habsburg Ottó Alapítvány igazgatója
a Magyarországi Evangélikus Egyház országos felügyelője

Gratz Gusztáv – 150

GRATZ GUSZTÁV ADOLF (GÖLNICBÁNYA, 1875. MÁRCIUS 30. – BUDAPEST, 1946. NOVEMBER 21.)

Német nyelvű, evangélikus családban született. Édesapja, Moritz Gratz (1844–1908) ág. evangélikus lelkész volt. Gratz Mór/Móric középiskoláit Pozsonyban, Kecskeméten és Selmecbányán végezte, majd Pozsonyban teológiát hallgatott. 1868-tól segédlelkész Budán, 1871-től 1873-ig a bánsági Versecen, majd 1873-tól 1887-ig a szepességi Gölnicbányán szolgált. Ezt követően húsz éven át, 1907-ben bekövetkezett haláláig a kolozsvári evangélikus gyülekezet papja volt. Édesanyja, Emma Dax (1854–1928), Johann Dax evangélikus vallású, budai vendéglőtulajdonos lánya. Testvérei közül Gratz Ottó András (1879–1956) állatorvos, a Magyaróvári Gazdasági Akadémia tanára, nemzetközileg ismert tejgazdasági szakember.

Gratz Gusztáv egyetemistaként a *Pester Lloyd* parlamenti tudósítója lett, majd a bécsi *Freie Presse*nek is budapesti levelezője. A *Huszedik Század* c. folyóirat és a Társadalomtudományi Társaság alapító tagja. 1906-tól (kisebb megszakításokkal) egészen 1944-ig országgyűlési képviselő volt. A választójog kiterjesztésének támogatója, a gazdasági liberalizmus híve. 1912 és 1917 között betöltötte a Gyáriparosok Országos Szövetsége ügyvezető igazgatói pozícióját is. 1917 elejétől az Osztrák-Magyar Monarchia összeomlásáig osztályfőnök a közös külügyminisztériumban. Ebben a minőségében a breszt-litovszki és a bukaresti béketárgyalásokon a gazdasági tárgyalások vezetője a Monarchia részéről. Közben 1917-ben pénzügyminiszter az Esterházy-kormányban.

Az ellenforradalmi rendszer első bécsi követe lett, majd külügyminiszter Teleki Pál első kormányában. A legitim királyság visszaállításának egyik legkonzekvensebb híve, IV. Károly király bizalmasa, a restaurációs kísérletek résztvevője volt. A két világháború között a Magyarországi Németek Népművelődési Egyesületének elnöke. A '30-as évektől liberális ellenzéki képviselő. 1944-ben a nácik a mauthauseni koncentrációs táborba hurcolták, három hónap után azonban szabadon engedték.

A két világháború között számos iparvállalat és bank igazgatótanácsának volt tagja.

Imponáló mennyiségű publikáció fűződik nevéhez, sok száz cikk szerzője. Több kötetben írta meg a dualizmus és a Horthy-korszak történetét.

Élete évszámokban

1875. március 30-án	született Gölnicbányán.
1885–1887	az iglói evangélikus gimnázium diákja.
1887	a család Kolozsvárra költözik.
1887–1889	a kolozsvári unitárius főgimnázium diákja.
1889–1890	a besztercei szász gimnázium tanulója.
1890–1893	Kolozsváron befejezi a gimnáziumot.
1893–1898	a kolozsvári, ill. a budapesti egyetem joghallgatója.
1895	az <i>Erdélyi Napló</i> munkatársa.
1896–1905?	a <i>Pester Lloyd</i> parlamenti tudósítója.
1898	megszerzi a jogi diplomát.
1898-tól	a <i>Kölnische Zeitung</i> budapesti tudósítója.
1900	a <i>Huszadik Század</i> c. folyóirat egyik alapítója, majd három éven át szerkesztője.
1901	a Társadalomtudományi Társaság egyik alapítója és titkára.
1902–1906	a bécsi <i>Die Zeit</i> tudósítója.
1905	felesége: Nagy Ilonka. Gyermekeik: Magda (1906), Alice (1908), Dóra (1913).
1905	az Általános Választójog Ligájának egyik létrehozója.
1906	a Demokrata szabadkőműves páholy tagja lesz (néhány hónap múlva kilép).
1906–1917	az újegyházi kerület országgyűlési képviselője.
1906	a bécsi <i>Neue Freie Presse</i> budapesti tudósítója.
1906	szakítás a <i>Huszadik Századdal</i> és a Társadalomtudományi Társasággal.
1912–1917	a Gyáriparosok Országos Szövetségének ügyvezető igazgatója.
1914–1918	számos hadigazdálkodási központ tagja.
1917–1918	osztályfőnök a közös külügyminisztériumban (breszt-litovszki és bukaresti béketárgyalások).
1917. jún.-szept.	magyar kir. pénzügyminiszter.
1919	a bécsi magyar antibolsevista komité egyik vezetője.
1919–1921	bécsi magyar követ.
1921. jan.–ápr.	magyar kir. külügyminiszter.

1921	IV. Károly restaurációs kísérleteiben a király híve.
1921. okt.	a 2. restaurációs kísérletben vállalt szerepe miatt 2 hónapig letartóztatásban
1924	törlik a legitimisták ellen indított pert.
1920-as évek elejétől	az Interparlamentáris Unió „örökös” tagja.
1925-től	szerkeszti az <i>Ungarisches Wirtschaftsjahrbuchot</i> .
1925-től	több tucat vállalat igazgatósági tanácsának tagja.
1924–1938	a Magyarországi Német Népművelődési Egyesület elnöke.
1926–1935	független, majd kormánypárti országgyűlési képviselő (a bonyhádi kerület mandátumával).
1927-től	a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara tagja.
1934–1935	megjelenik <i>A dualizmus kora I–II.</i> és <i>A forradalmak kora</i> c. műve.
1936–1944	a Nemzeti Szabadelvű Párt országgyűlési képviselője.
1939	a <i>Pesti Napló</i> utolsó főszerkesztője.
1944 tavaszán	a mauthauseni koncentrációs táborba hurcolják.
1944. július	szabadon engedik, de lánya otthonát, a Bécs melletti Sulzot nem hagyhatja el.
1945 tavasza	hazaérkezik Budapestre.
1946	Imrédy Béla és Basch Ferenc népbírósági perében tanúként hallgatták meg.
1946. nov. 21.	meghalt Budapesten, szívelégtelenségben.

Gratz Gusztáv politikai pályájának csúcspontja az Osztrák-Magyar Monarchia utolsó éveire és a trianoni Magyarország első éveire esett. A közös külügyminisztérium gazdaságpolitikai osztályának vezetőjeként (osztályfőnök / Sektionschef) a gazdasági tárgyalásokat vezette a breszt-litovszki és a bukaresti béketárgyalásokon 1917–18-ban. 1917-ben pénzügyminiszter Esterházy Móric kormányában. 1921-ben külügyminiszter a Teleki-kormányban. Mint deklaráltnak legitimista 1921-ben aktív szerepet játszott a restaurációs kísérletek történeteiben. IV. Károly bizalmasaként közvetítő a király és a magyar kormányzat között.

Ezenkívül számos egyéb tevékenysége – a *Huszadik Század* c. folyóirat egyik alapítója, szerkesztője, valamint a Társadalomtudományi Társaság egyik alapítója, több évtizedes országgyűlési képviselőség, a két világháború között a Magyarországi Németek Népművelődési Egyesülete elnöke – révén is rajta hagyta a keze nyomát a történelem menetén.

Jellemzője volt az elvei mellett való kitartás akkor is, ha az saját pályafutására negatív hatással járt. Gyakran töltött be közvetítői szerepet (például a király és a magyar kormányzat között, a magyarországi német kisebbség és a magyar kormányzat között), amelyre a másik fél érveinek mérlegelésére való képessége, a doktrinerségtől való mentessége tette alkalmassá.

Szorgalmát, hatalmas munkabírását, közgazdasági tudását, műveltségét kortársai is elismerték.

Publicisztikai tevékenysége (közgazdasági, politikai tárgyú írások, történetírói munkássága: Magyarország történetének megírása a dualizmustól az 1944-ben bekövetkezett összeomlásig, világtörténeti tankönyv szerkesztése, társszerzőség stb.) is mind terjedelmében, mind színvonalában jelentős, elismerésre méltó.

Nézetei az alábbi kulcsszavakkal jellemezhetők: konzervatív liberális, a gazdasági liberalizmus híve, a gazdasági térségek együttműködésének szószólója, legitimista a Duna menti népek békés összefogásának biztosítása érdekében.

Választási plakát

Grafika: Földes Imre. Pöhm József nyomdája, Budapest.
MNM Plakátgyűjtemény, ltsz.: 57.0091

KERTÉSZ BOTOND (PhD)

Forgóajtó a paplakon

Evangélikus papgyerekek a magyar elitben, elitcsaládok sarjai a parókián

Gratz Gusztáv pályája egy evangélikus parókiáról indult a magyar politikai elit irányába. Németországban szakirodalma van az evangélikus papgyerekek hatásának a német kultúr- és politikatörténetre. A magyar (egyház)történeti kutatás mindeddig csak az ároni családok (többgenerációs lelkészcsaládok) kérdését érintette. Előadásunk sem vállalkozik arra, hogy a kérdés összes vetületét feltárja. Változatos életutak felvillantásával mutatjuk be, hogy kik azok, akik Gratz Gusztávhoz hasonlóan evangélikus lelkészgyerekként érkeztek meg a magyar kulturális, tudományos, politikai elitbe a 19–20. században. Bemutatjuk, hogy megmaradt-e a kapcsolatuk egyházukkal. A lelkészlak ajtaja azonban forgóajtó volt – az is előfordult, hogy az elit családok gyermekei választották a papi hivatást. Az ő lelkészkarrierjük bemutatásával igyekszünk felvillantatni azt, hogy lehetett-e hasznosítani az elitben szerzett tapasztalatokat és kapcsolatokat az evangélikus egyházon belül.

Dr. Gratz Gusztáv (1875–1946)
országgyűlési képviselő, történész,
közgazdász

Fotó: Magyar Filmiroda Rt. 1941.
MNM Történeti Fényképtár,
Itsz.: 1536/1956

■ A szerző levéltárvezető, Evangélikus Országos Levéltár

PRITZ PÁL

Gratz Gusztáv és kora

Ha róla beszélünk, rögvest nemzeti tudatunk gyengeségébe ütközünk. Mert hogyan van az, hogy míg Bleyer Jakab nevét – eszünk ágában nincs vitatni, hogy Bleyernek megvan és legyen is a helye nemzeti emlékeztünkben – a fővárosunk tövében, Budaörsön működő *Heimatismuseum* viseli, ellenlábásának, a valóban harmonikus magyar–német együttélés derék harcosának emlékét ellenben mind a mai napig honunkban sem utca, sem tér, sem iskola, egyszóval semmi sem élteti.

150 esztendeje született, és remélhetőleg e jeles dátum, a mi megemlékezésünk végre áttöri a nemzeti restség falát, és hamarosan meglesz az ő méltó nemzeti emlékezete is.

Előadásom a tablót festi meg Gratz Gusztáv alakja mögé.

Gratz Gusztáv köztudottan liberális legitimista meggyőződésű volt. Van abban valami furcsa, de messze nem megmagyarázhatatlan, hogy ebben a kurucos többségű országban a legitimizmus a két nagy háború közötti időszakban jóval nagyobb társadalmi támogatottságot élvezett, mint a Habsburgok hazájában, Ausztriában. Mert az osztrákok – bár volt baj ott is elég – a békeszerződéssel lezárták a múltat, és arccal a jövőbe néztek. Számos nemzetközi és belpolitikai okból történt ez így. A legdőntőbb: nem kellett vesztes forradalom emlékével viaskodniuk. Nekünk ellenben két vesztes forradalmunk is volt. Nem elég, hogy bár mindkettő a jövőbe mutatott, a társadalom zöme nemhogy az ellenforradalmi negyedszázadban nem volt képes örökségüket feldolgozni, e téren még az 1989–1990-es rendszerváltás után is egy helyben topogunk.

Míg a legitimisták liberális elvekért való küzdelme természetesen derék, de nem sok sikerrel kecsegtető program volt, hiszen a korabeli Európa a szélsőségek korát élte, addig teljes külpolitikai vakságra vallott a kismonarchia megteremtésének programja.

Előadásom tengelyébe azonban a Bleyer-Gratz viszonyt helyezem. Annak érdekében, hogy most már végre-valahára legalább egy utca, tér vagy iskola Gratz Gusztáv nevét viselje.

■ A szerző Laureatus Academiae, az ELTE magántanára

CSUNDERLIK PÉTER (PhD)

„Szabadkőművességet mímelő társaság”

Gratz Gusztáv és a polgári radikálisok

John Lukacs egyik kedvelt mondása szerint „Isten görbe vonalakkal ír egyenest”: a Horthy-korszak tekintélyes politikusa, publicistája és *A dualizmus kora* (1934), valamint *A forradalmak kora* (1935) című munkáiért akadémiai díjjal kitüntetett történésze, Gratz Gusztáv közéleti pályája együtt indult az ellenforradalmi irodalomban démonizált, polgári radikális Jászi Oszkáréval. Gratz nemcsak tagja volt az 1901-ben alapított Társadalomtudományi Társaságnak, hanem egyenesen alapító szerkesztője volt az 1900-ban induló *Huszádik Száznak*, a „szociológia első magyar műhelyének”. A konzervatív-liberális Gratz – aki a Társadalomtudományi Társaság 1904-es, *A társadalmi fejlődés irányai* címmel tartott nevezetes vitáján a liberalizmust képviselte – azonban idővel konfliktusba került az ekkor formálódó polgári radikális nézeteket valló társaisal. Míg Gratz Gusztáv a dualizmus kori Magyarország egyes jelenségeit bírálva csak rendszerkorrekcióban, addig Jászi egyre inkább rendszeralternatívában és a „Régi Magyarországot” felváltó „Új Magyarország” koncepciójában gondolkodott. Gratz gyógyítani, Jászi operálni akart. Gratz a *Huszádik Száza*d szerkesztését 1903-ban adta fel, a Társadalomtudományi Társaságból pedig 1906 augusztusában lépett ki, harminchatodmagával, miután már véglegessé eszkalálódott a konfliktus a konzervatív és a radikális tagok közt a darabontkormány eltérő megítélése miatt. *„Végső soron határozott örömmel léptem ki ebből a szabadkőművességet mímelő társaságból”* – írta Gratz Jászi polgári radikális köréről a visszaemlékezéseiben. Az előadás Gratz Gusztáv és a polgári radikálisok – elsősorban Jászi Oszkár – eltérő nézeteit ismerteti, és felidézi azt a vitát és eszmetörténeti mérföldkőnek bizonyuló konfliktust, amely a „haza” és a „haladás”, a „magyar gondolat” és a „szabad gondolat” híveinek elválásához vezetett.

■ A szerző egyetemi adjunktus – ELTE BTK; tud. munkatárs – Politikatörténeti Intézet

FIZIKER RÓBERT (PHD)

„Viharba került levél”

Gratz Gusztáv legitimizmusa

Gratz Gusztáv a két világháború közötti magyar és közép-európai legitimizmus fogalmának megalkotója, teoretikusa és politikájának meghatározó formálója volt. Amennyiben empátikus távolságtartással kívánjuk értékelni a királpárti mozgalom tevékenységét és fiókban maradt alternatívájának valós esélyeit, bizalommal fordulhatunk a Monarchia diplomáciai boszorkánykonyhájában edződött politikus elkötelezetten is józan cselekedeteihez, meglátásaihoz és publikációihoz. Az előadás elsősorban Gratznak IV. Károly 1921. évi visszatérési kísérletében játszott szerepére összpontosít, azokra a napokra, amikor elveit a gyakorlatba kényszerült átültetni.

Br. Esterházy Mór kormány. Hátul középen Gratz Gusztáv

Fotó: Szenes Koller utóda, 1917.

MNM Történeti Fényképtár, ltsz.: 6669/1957

- A szerző főlevéltáros, igazgató, Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Vármegye Soproni Levéltára

ROMSICS IGNÁC

A történész Gratz Gusztáv

Gratz Gusztáv nem tartozott a professzionális történészek közé. Jogot tanult, majd újságíróként, illetve a későbbiekben politikusként és diplomataként dolgozott. Három könyvével ugyanakkor történészként is megbecsült nevet vívott ki magának. Ezek az először 1934-ben megjelent kétkötetes *A dualizmus kora*, az ezt kiegészítő, 1935-ös *A forradalmak kora. Magyarország története 1918–1920* és a csak 2001-ben, több mint fél évszázaddal halála után megjelent *Magyarország a két háború között*, amelyet az 1930-as évek végén és az 1940-es évek első felében írt. Az előadás e három mű alapján Gratz történelemszemléletét és a magyar történelem 1849 és 1945 közötti sorsfordulóinak megítélését fogja elemezni.

Gratz Gusztáv publicista, történész
Fotó: Ismeretlen fényképész, 1940 körül.
MNM Történeti Fényképtár, ltsz.: 62.5943

- A szerző az MTA rendes tagja, Széchenyi-díjas történész, egyetemi tanár

GRÓSZ ANDRÁS (PhD)

Magyar államközösség és/vagy német népközösség?

Gratz Gusztáv és Bleyer Jakab a magyarországi németiség élén

Gratz Gusztáv – kis megszakítással – 1924 és 1938 között volt a hazai németek kulturális és nyelvi jogaiért küzdő Magyarországi Német Népművelődési Egyesület elnöke. A szervezetet 1933 végéig lényegében közösen vezette az ügyvezető alelnöki tisztséget betöltő Bleyer Jakab germanista egyetemi tanárral. Bár kölcsönösen tisztelték egymást, a köztük fokozatosan kialakuló véleménykülönbség döntően felfogásbéli eltérést takart. Míg Bleyernél egyre nagyobb szerepet kapott a népközösség (Volksgemeinschaft) elvének képviselője, amely a német néphez való tartozás tudatát emelte ki, egyenrangúnak tekintve azt a magyar államközösséghez (Staatsgemeinschaft) tartozással, addig Gratz a népközösség elvéből következő bármiféle külső beavatkozást elítélt és elsődlegesen a magyar kormánnyal kötött kompromisszumokban látta a nemzetiségpolitika alakításának eszközét. Eltérő életútjuk és habitusuk mellett vitájukat a tárgyalt időszak nemzetiségi kérdésre is hatást gyakorló kül- és belpolitikai viszonyai is jelentősen befolyásolták.

- A szerző a Külgazdasági és Külügyminisztérium Szerződéstárának munkatársa

EILER FERENC (PhD)

Gratz Gusztáv dilemmái a Magyarországi Német Népművelődési Egyesülettel kapcsolatban Jakob Bleyer halála után

Az előadás arra koncentrálna, hogy az egyesület fiatal radikális aktivistáival szemben a komoly dilemmákkal küzdő, mérsékelt Gratz Gusztáv milyen álláspontot képviselt a Magyarországi Német Népművelődési Egyesület jövőjével kapcsolatban, miként sikerült elérnie, hogy a vezetésből kizárják a Huss-Basch csoportot, hogyan igyekezett pótolni a helyi német lakosság által kedvelt fiatal aktivisták munkáját, végül koncepciója milyen körülmények között szenvedett végső vereséget.

Bleyer Jakob (1874–1933) egyetemi tanár, országgyűlési képviselő
Fotó: Brunhuber Béla, 1920 körül.
MNM Történelmi Fényképtár,
ltsz.: 1595/1957 fk

- A szerző tudományos főmunkatárs, HUN-REN Kisebbségtörténelmi és Etnopolitikai Osztály

PAÁL VINCE (PhD)

Gratz Gusztáv személyisége: Gratz önmagáról és másokról – mások róla

Gratz Gusztáv gyermekkorától egyszerre volt szerény és ambiciózus. Ez a két tulajdonsága határozta meg személyiségét. Gratz alapmeggyőződése feladása nélkül mindig igyekezett az adott helyzethez alkalmazkodni. Az a képessége, hogy mások érvrendszerét is magáévá tudta tenni, alkalmassá tette arra, hogy a különböző vélemények képviselői között közvetítőként lépjen fel.

Iskolás korában vezetett naplója és szüleinek hozzá írt levelei alapján felvázolható ifjúkori személyiségfejlődése. A gazdasági életben, a politikában és a publicisztika terén is jelentős karriert befutó Gratznak terjedelmes kézírathagyatéka maradt fenn (levelezés, publikációk, memoár). Ezekben foglalkozott saját szerepével, motivációival, előszeretettel jellemezte kortársait, eszmetársait és ellenfeleit egyaránt. Számos olyan forrás is rendelkezésre áll, amelyben pályatársai őt értékelik. Rokonai visszaemlékezéseiben is sok szó esik a család legnagyobb ismertséget elért tagjáról.

Választási plakát Apponyi Albert és Gratz Gusztáv portréjával
Grafika: Földes Imre. Pöhm József nyomdája, Budapest.

MNM Plakátgyűjtemény, ltsz.: 57.0093

- A szerző a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatudományi Intézetének munkatársa

